ಬಂಕಾಪುರದಲ್ಲಿ ಹಂಡೆ ಪಾಳೆಯಗಾರರು

—ಡಾ|| ಚೆನ್ನಕ್ಕ ಎಲಿಗಾರ

ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳ ಗ್ರಾಮಗಳ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅಧ್ಯಯನವೆಂದರೆ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನವೇ. ಅಲ್ಲಿ ಬಾಳಿ ಬದುಕಿದ ರಾಜಮನೆತನಗಳು ಆ ಗ್ರಾಮದ ಇತಿಹಾಸ ಬರೆದಿರುತ್ತವೆ. ಬಂಕಾಪುರ ವನ್ನಾಳಿದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಡೆ ಪಾಳೆಯ ಗಾರರ ಮನೆತನವೂ ಒಂದು. ಈಗಾಗಲೆ ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟಗಳಿಂದ ಮರೆತುಹೋದ ಈ ಮನೆತನದ ಬಗೆಗೆ ಡಾ. ಎಮ್. ಎಮ್. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರ ಹತ್ತಿರ ಇರುವ ಅಪರೂಪದ ದಾಖಲೆಗಳಾದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಕೈಫಿಯತ್ತು ಮತ್ತು ಕುರುಗೋಡ ಕೈಫಿಯತ್ತುಗಳನ್ನೂ, ಬಂಕಾಪುರ ದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಭಾವಿಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಬಳಸಿ ಕೊಂಡು ಈ ಮನೆತನದ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಬಹುದು.

ವಿಜಯನಗರದ ಅಚ್ಯುತರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುತ್ತಗಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಗೌಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಪಾಳೆಯಗಾರ ಮನೆತನ ಹಂಡೆಯವರದು. ಈ ಮನೆತನದ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೩೦ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೮೯. ಅಚ್ಯುತರಾಯ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯರ ತರುವಾಯ ಆದಿಲಶಹನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಿಜಾಪುರದ ಕೃಷ್ಣಾನದಿಗೆ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಬಾಗೇವಾಡಿ ತಾಲೂಕಿನ ಮುತ್ತಗಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಹಂಡೆಕುರುಬ ಜಾತಿಯವರಾದ ಇವರು ಗೌಡರಾಗಿ ದ್ದಾರೆ.

ಹಂಡೆ ಮನೆತನದ ಮೂಲಪುರುಷ ಬಾಲದ ಹನುಮಪ್ಪನಾಯಕ. ಈತ ದೈವಾನುಗ್ರಹ, ಮುಂದಾ ಲೋಚನೆ, ಮುತ್ಸದ್ದಿತನಗಳಿಂದ ಬಿಜಾಪುರದ ಸುಲ್ತಾನರ ವಿಶ್ವಾಸ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರಿಂದ ಫೌಜದಾರಿ ನೌಕರಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಅವನ ನಿಷ್ಠಾಪೂರ್ಣ ಸೇವೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತ್ತು. ಅವನ ಸೇವೆಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದ ಸುಲ್ತಾನ ಆತನಿಗೆ 'ವಜೀರಪ್ಪ' ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನಿತ್ತು ಗೌರವಿಸಿದ್ದ. ಕುರುಗೋಡ ಕೈಫಿಯತ್ತಿನ ಪ್ರಕಾರ ಈತ ಬಂಕಾಪುರ ಸೀಮೆ ಗೆದ್ದಿದ್ದ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಕೋಟೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಕುರುಗೋಡ ಪರಗಣೆ ೧, ಶಿರಗುಪ್ಪಿ ಪರಗಣೆ, ತೆಕ್ಕಲ ಕೋಟೆ ಪರಗಣೆ, ಸಿಂದನೂರ, ದರೋಜಿ ಸಮ್ಮತ್ತು, ವಡ್ಡು ಸಮ್ಮತ್ತು, ಕಣೆಕಲ್ಲು ಸಮ್ಮತ್ತು ೧, ಅನಂತಪುರ, ಧರ್ಮಾವರ ಪರಗಣೆ, ನಂದ್ಯಾಲ, ಸಿರಿವಾಳ ಪರಗಣೆ ಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ.

ಕೆಲಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣಪ್ರಾಂತ ಅರಾಜಕತೆಗೆ ಒಳ ಗಾಗಲು ಸುಲ್ತಾನನು ಈ ಬಾಲದ ಹನುಮಪ್ಪ ನಾಯಕನನ್ನು ಅದರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಕಳಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಬಲದೊಂದಿಗೆ ಬಾಲದ ಹನುಮಪ್ಪ ನಾಯಕ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಕುರುಗೋಡು, ತೆಕ್ಕಲಕೋಟೆ ಮೂಲಕ ಬಂಕಾಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕಿಲ್ಲೆ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಶಾಂತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದ. ಅವನ ಸೇವಾಪರ ಮನೋಭಾವಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿದ ಸುಲ್ತಾನ ಅವನನ್ನು ತನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಬಹುಮಾನವನ್ನಿತ್ತು ಸತ್ಕರಿಸಿದ್ದ. ಈ ಹನುಮಪ್ಪನಾಯನಿಗೆ ಐದು ಜನ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು, ಇವರನ್ನು ಕುರುಗೋಡ ಕೈಫಿಯತ್ತು

ಧರಿಗೆ ಧರ್ಮಜನಂಕುಶ
ಪರಬಲದೊಳ್ ಭೀಮ ದೇವ ಅರ್ಜುನರಾಮ
ಧುರಧೀರನು ನಕುಲಮಲ್ಲನು
ನೆರೆಗೆಲೆ ಸಹದೇವ ಚಿಕ್ಕಮಲ್ಲವಜೀರಾ ||

ಎಂದು ಹೊಗಳಿದೆ. ಇವರೇ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಂಕುಶ ರಾಯ, ದೇವಪ್ಪನಾಯಕ, ನಿಚ್ಚಮದುವಣಿಗ ಲಿಂಗ ರಾಮಪ್ಪನಾಯಕ, ಹಿರೇಮಲ್ಲಪ್ಪನಾಯಕ, ಚಿಕ್ಕ ಮಲ್ಲಪ್ಪನಾಯಕರೆಂಬವರು.

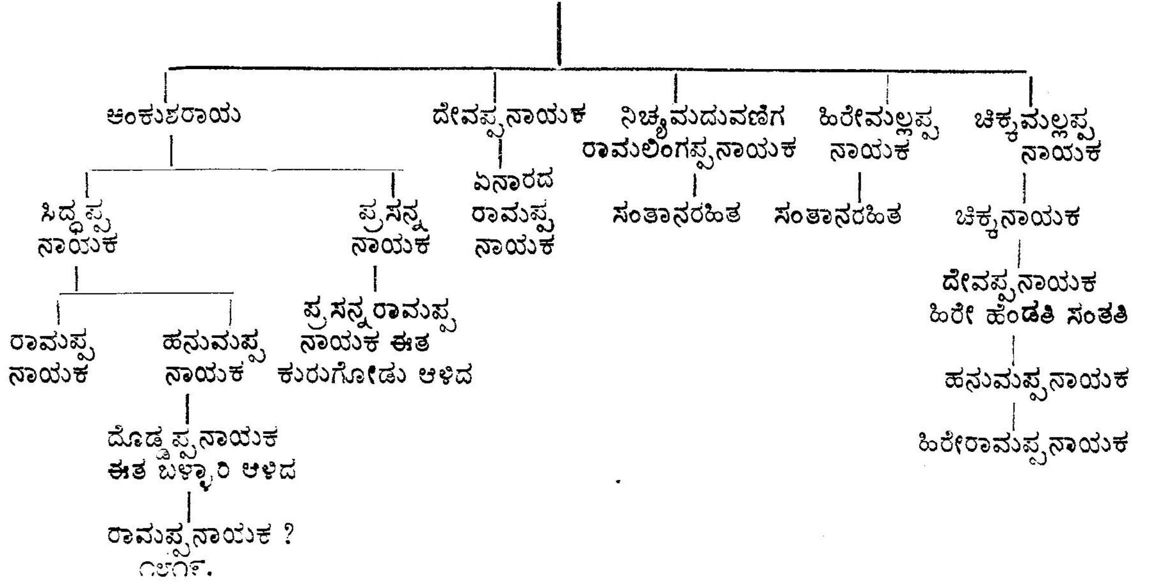
ಈ ಐವರ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡಿದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಕೈಫಿಯತ್ತು ಅಂಕುಶರಾಯನನ್ನು ಬಹುಧರ್ಮನಿಷ್ಠ ನೆಂತಲೂ, ದೇವಪ್ಪನಾಯಕನನ್ನು ಬಹು ಪರಾಕ್ರಮಿ ಎಂದೂ, ನಿಚ್ಚಮದುವಣಿಗ ಲಿಂಗರಾಮಪ್ಪನಾಯಕ ನನ್ನು ಬಹುಭೋಗಿ ಎಂದೂ, ಹಿರೇಮಲ್ಲಪ್ಪನಾಯಕ ಹಾಗೂ ಚಿಕ್ಕಮಲ್ಲಪ್ಪನಾಯಕರನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುರುಷ ರೆಂದು ಕರೆದಿದೆ.

ಹಂಡೆಬಾಲದ ಹನುಮಪ್ಪನಾಯಕ ಈ ಮಕ್ಕಳು ಚಿಕ್ಕವರಾಗಿದ್ದಾಗ ಒಮ್ಮೆ ಐವರನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಸುಲ್ತಾನರ ಭೇಟಿಗೆ ಹೋದ. ಸುಲ್ತಾನ ಸುಂದರವಾದ ಈ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿ ಇವರೊಳಗೆ ಒಬ್ಬ ಮಗನನ್ನು ಇಸ್ಲಾಂಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮತಾಂತರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಸ್ಫುರದ್ರೂಪಿ ಸಂತಾನ ಇಸ್ಲಾಂದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಹನುಮಪ್ಪನಾಯಕನ ಮುಂದೆ ಈ ವಿಚಾರವನ್ನಿಟ್ಟನು. 'ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳೊಳಗೆ ಒಬ್ಬ ಮಗನನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡು' ಎಂದು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಕೇಳಿದಾಗ ಹನುಮಪ್ಪನಾಯಕನಿಗೆ ಸಿಟ್ಟು ತಡೆಯದಾಯಿತು. ತುಂಬ ಕೋಪಾವಿಷ್ಟನಾಗಿ ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ 'ನಿಮ್ಮ ಜನಾನಾದೊಳಗಿರುವ ಒಬ್ಬ ಬೀಬಿ ಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಇಂತಹ ಮಗನನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಡು ತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದ. ಸುಲ್ತಾನ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಹನುಮಪ್ಪನಾಯಕನ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದ. ಈ ವೇಳೆಗೆ ಕೃಷ್ಣಾನದಿ ತುಂಬಿ ಬಂದಿದ್ದರಿಂದ ಸುಲ್ತಾನನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗ ಸಿಗದೆ ಅದು ಮರಳಿ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಇತ್ತ ಹನುಮಪ್ಪನಾಯಕ ತನ್ನ ಐವರು ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ಬಂದು ಕೆಲಕಾಲ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ. ಬಳಿಕ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ಮಗ ಅಂಕುಶರಾಯನಿಗೆ ಬಂಕಾಪುರ ಸೀಮೆ, ದೇವಪ್ಪನಾಯಕ ನಿಗೆ ಕುಂದರ್ಪಿಸೀಮೆ, ನಿಚ್ಚಮದುವಣಿಗ ಲಿಂಗರಾಮಪ್ಪ ನಾಯಕನಿಗೆ ಅನಂತಪುರ, ಧರ್ಮಾವುರ, ಹಿರಿಯ ಮಲ್ಲಪ್ಪನಾಯಕನಿಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಕುರುಗೋಡುಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಟ್ಟು ರಾಜ್ಯಭಾರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದ.

ಅಂಕುರಾಯನ ವಂಶಸ್ಥರಾದ ಸಿದ್ದಪ್ಪನಾಯಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಸನ್ನನಾಯಕರೆಂಬ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು ಕೆಲ ಕಾಲ ಬಂಕಾಪುರದ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ಮುಂದು ವರೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಹಸ್ತ ಪ್ರತಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ (Colophons) ಗಳಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಡಾ. ಬಿ. ಆರ್. ಹಿರೇಮಠರು ಇದೇ ಮನೆತನದ ಹಂಡೆ ರಾಮಪ್ಪನಾಯಕ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೮೯) ನನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತ ಈತನ ಗುರು ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಿರಕ್ತ ಮಠದ ನೀಲಕಂಠಸ್ವಾಮಿಗಳು ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಹಂಡೆ ಮನೆತನ ಬಂಕಾಪುರ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೬೭ರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೮೯ರವರೆಗೆ ಆಳಿದ ಬಗೆಗೆ ಕೈಫಿಯತ್ತುಗಳು ತಿಳಿಸಿವೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಮನೆತನ ದವರ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ,ಗುರುತಿಸಬಹು ದಾಗಿದೆ.

ಹಂಡೆ ಪಾಳೆಯಗಾರರು (ಕುರಗೋಡ ಕೈಫಿಯತ್ತು)

ಹಂಡೆ ಬಾಲದ ಹನುಮಪ್ಪನಾಯಕ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೬೭

ಬಂಕಾಪುರದ ಅಂಕದಖಣ ಹೆಸರಿನ ಓಣಿಗೆ ಹೊಂದಿ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ 'ಪಂಚಮಲಕಪ್ಪನ ಬಾವಿ' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿರುವ ಸೋಪಾನದ ಬಾವಿಯಿದೆ. ಇದು ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದ ಕಟ್ಟಡ. ಶಹಬಜ಼ಾರದಲ್ಲಿಯ ಬಸವಣ್ಣ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮುಂದಿರುವ ಒಂದು ಶಾಸನ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೭೬) ಮಹಾನಾಯಕಾಚಾರ್ಯ ಸಿಂಗೆನಾಯಕರ ಪತ್ನಿ ಬಾಬಲಿನಾಯಕಿತ್ತಿಯರು ತಮ್ಮ ಮಗಳು ದೇಮರಸಿ ದುರ್ಮರಣ ಹೊಂದಿದುದಕ್ಕೆ ಆಕೆಗೆ ಪುಣ್ಯಲೋಕವಾಗಲೆಂದು ಗೋದಾನ, ಭೂದಾನ, ಹಿರಣ್ಯದಾನ ಮೊದಲಾದ ದಾನಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಉದಕದಾನದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದು ಅಂಕದಖಣದ ಪಡುವಲಲ್ಲಿ ಸೋಪಾನದ ಭಾವಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಉದಕ ದಾನ ಮಾಡಿದರೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ಶಕವರುಷ ೧೩೯೩ನೆಯ ದುರ್ಮುಖಿ ಸಂವತ್ಸರ ಕಾರ್ತಿಕ ಬಹುಳ ೫ (ಅಂದರೆ ೬ ನವಂಬರ ೧೪೭೬) ರಂದು ಭಾವಿ ಕಟ್ಟಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ನಗರದ ಅಂಕದಖಣದ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿಗಿರುವ ಪಂಚಮಲಕಪ್ಪನ ಭಾವಿಯೆ ಈ ಶಾಸನೋಕ್ತ ಭಾವಿ. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಈ ಭಾವಿಯ ಉಪಯುಕ್ತತೆಯ ಬಗೆಗೆ

೨೦ ....ಜಲಂ ಭುವನಮಿತ್ಯಾ

೨೧ ಹುರ್ಜ್ಜಲಂ ಜೀವನಮುಚ್ಯತೇ ತಸ್ಮಾಜ್ಜಲ ಪ್ರದಾತಾ ಧರ್ಮದಾಯಕಃ ದೀನಾ

೨೨ ಬಹುಜೀವಂತಿ ನಾನ್ಯೇನರಹಿತಂ....ಕ್ಷಣ ಮೇಕಂ ನ ಜೀ

೨೩ ವತಿ....||

ಎಂದು ಹೇಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಜೀವ ಧರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನೀರು ಎಷ್ಟು ಮಹತ್ವದೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿ ಉದಕ ದಾನದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಬಾವಿಯ ವಾಸ್ತು ಮತ್ತು ಮೂರ್ತಿಶಿಲ್ಪದ ಬಗೆಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ಡಾ. ಅ. ಸುಂದರ ಅವರು

ಇದರ ಗಮನಾರ್ಹ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತ 'ಈ ಭಾವಿಯ ಮೇಲ್ಭಾಗದ ಕಟ್ಟಡವು ಆಯತಾಕಾರ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿದ್ದು ಪೂರ್ವ ಬದಿಯಿಂದ ಕೆಳಗೆ ನೀರಿನ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳಿವೆ. ಮೆಟ್ಟಿಲು ಭಾಗದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದ ಕೆಳಗೆ ಭಾವಿನೀರಿಗೆ ಪ್ರವೇಶದ್ವಾರವು ಇದರ ಮೇಲೆ ಒಂದಂತಸ್ತಿನ ಕಟ್ಟಡವಿದೆ. ಈ ಅಂತಸ್ತಿನ ಮುಂಭಾಗವು ತೆರೆದ ಅಂಕಣ ಅಂದರೆ ಮೊಗಸಾಲೆ, ಹಿಂಭಾಗವು ಮೂರು ಅಂಕಣದ ಒಂದು ಪಡಸಾಲೆ. ಮೊಗಸಾಲೆಯಿಂದ ಪಡಸಾಲೆಗೆ ಹೋಗಲು ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರವಿದೆ. ಪಡಸಾಲೆಯ ಎಡಬದಿಯ ಅಂಕಣಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಗೋಡೆ ಇದ್ದು ಈ ಅಂಕಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರವಿದೆ. ಪಡಸಾಲೆಯ ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿ ಭಾವಿ. ಇದನ್ನು ನೋಡಲು ಗೋಡೆಯ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಜಾಲಾಂಧ್ರವುಳ್ಳ ಕಮಾನಿನ ಕಿಟಕಿಗಳಿವೆ. ಮೊಗಸಾಲೆಯ ಎಡಬಲ ಬದಿ ಅಂಕಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಶಿವಲಿಂಗಗಳಿವೆ. ಈ ಅಂತಸ್ತಿನ ನೆಲದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳ ಇಕ್ಕೆಲಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಸುಲಭವಾಗಿ ನಡೆದು ಈ ಅಂತಸ್ತಿಗೆ ಬರಲು ಕಟ್ಟೆಗಳಿವೆ. ಈ ಕಟ್ಟೆಗಳ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಎದುರುಬದುರಿನ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ದೇವಕೋಷ್ಠ, ಒಂದರಲ್ಲಿ ನಾಗಮಂಡಲ, ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಆಂಜನೇಯನ ವಿಗ್ರಹಗಳಿವೆ. ಮೊಗಸಾಲೆಯ ಛತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅರಳಿದ ೧೬ ಎಸಳಿನ ಕಮಲಪುಷ್ಪದ ಒಂದು ಭವ್ಯ ಶಿಲ್ಪವು ನೋಡುಗರ ಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

ಈ ಭಾವಿಯಲ್ಲಿಯ ಎರಡು ದ್ವಾರಬಂಧಗಳು ಮತ್ತು ಪಡಸಾಲೆಯ ಮಾಡಿನಲ್ಲಿಯ ನಾಲ್ಕು ಜೋಡಿ ಉಬ್ಬುಶಿಲ್ಪಗಳು ಮತ್ತು ವಿಪುಲ ಗಂಟುಗಳ ಸುಂದರ ಸುಳುಹು ಹೊಳಹುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಾಗಬಂಧ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಪಡಸಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವ ದ್ವಾರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಎರಡು ರತ್ನ, ವಿಶಿಷ್ಟಸ್ತಂಭ ಮತ್ತು ಎರಡು ಲತಾಶಾಖೆಗಳಿವೆ. ಸ್ತಂಭಶಾಖೆಯ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಶೈವ ದ್ವಾರ ಪಾಲಕರುಳ್ಳ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಸ್ಪಷ್ಟ ಸಿಂಹಲಲಾಟವುಳ್ಳ ಕಮಾನಿನ ಗೂಡು, ದ್ವಾರಪಾಲಕರ ಒಂದು ಬದಿಯಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯಗಾತಿಯರು, ದ್ವಾರಬಂಧದ ಮೇಲಿನ ಮಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ತೋರುವ ಕುಳಿತ ಸಿಂಹದ ಶಿಲ್ಪ, ಇವುಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ವಾದ್ಯಮೇಳದೊಂದಿಗೆ ನೃತ್ಯಗಾತಿಯರು, ಕಪೋತದ ಅಡ್ಡ ಪಟ್ಟಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕಂಗುರಗಳ ಸಾಲು ವಿಶೇಷವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಲಲಾಟಬಿಂಬದಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಸಿಂಹ (?) ವಾಹನದ ಜೊತೆಗೆ ವಾಮಲಲಿತಾಸನದಲ್ಲಿಯ ದೇವಿಯ ಬಿಂಬವಿದೆ. ಪಡಸಾಲೆಯ ಎಡ ಬದಿಯ ಅಂಕಣದ ದ್ವಾರಬಂಧವು ದ್ವಾರಪಾಲರಿಲ್ಲದ, ಆದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನ ದೇವಾಲಯದ ಸರಳ ದ್ವಾರಬಂಧದಂತೆಯೆ ಇದೆ. ಹಾಗೆಯೆ ಛತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮ ಸಲ್ಲಾಪದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ದಂಪತಿಗಳ ಎರಡು ಚಿತ್ರಗಳು, ಒಬ್ಬ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮುಂದೆ ವಾದ್ಯ ನುಡಿಸುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ, ನಾಲ್ಕು ಕಾಲುಗಳನ್ನೇ ವಿವಿಧ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ ಇಬ್ಬರು ಪುರುಷರು ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯ ಕುಣಿತ ಹಾಗೂ ಫಲಪುಷ್ಪ ಫಲಕಗಳು ವಿಜಯನಗರ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ನಾನಾ ಭಾಗಗಳ ವಿಜಯನಗರ ಶಿಲ್ಪ ಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ಸುಲಭವಾಗಿ ಬಿಡಿಸಲಾಗದ ನಾಗಮಂಡಲ ಮತ್ತು ನಾಗ ವಿಶೇಷ. ಆದರೆ ಈ ಭಾವಿಯ ಪಡಸಾಲೆ ಛತ್ತಿನ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಕಗ್ಗಂಟಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ: ಬಿಡಿಸಲಸಾಧ್ಯವೇನೋ? ಎಂಬಂತಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಗಂಟಿನ ಅತಿ ಉದ್ದದ ಏಳು ಹೆಡೆಯ ಘಟಸರ್ಪದ ಮಂಡಲ. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಿಚ್ಚಿದ ತನ್ನ ಏಳು ಹೆಡೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಹೊರಬದಿಯಲ್ಲಿ ಸುರುಳಿ ಒಳಬದಿಯಲ್ಲಿ ಚೌಕೋನ ಮತ್ತು ಪವಿತ್ರ ಗಂಟುಗಳು ಬರುವಂತೆ ತನ್ನ ಉದ್ದದೇಹವನ್ನು ಒಂದು ವ್ಯೂಹವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಇದರ ಶೈಲಿ ಕಾಲಮಾನವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತ ಪಂಚಮುಲಕಪ್ಪನ ಭಾವಿಯು ಸಾರವತ್ತಾಗಿ ವಿಜಯನಗರ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಈ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ-ಇಸ್ಲಾಂ ಶೈಲಿಯ ಅಲ್ಪಪ್ರಮಾಣದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಪಡಸಾಲೆಯ ದ್ವಾರ ಬಂಧದ ಮೇಲಿನ ಕಂಗುರಪಟ್ಟಿಕೆ, ದ್ವಾರಪಾಲರ ಕಮಾನಿನ ಗೂಡು, ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿನ ಕಮಾನಿನ ಕಿಟಕಿ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ವಜ್ರಗಾರೆಯ ಉಪಯೋಗ ಇವು ಭಾರತೀಯ ಇಸ್ಲಾಂ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಲಕ್ಷಣಗಳು, ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಭಾವಿಯು ಇವೆರಡು ಶೈಲಿಗಳ ಹದ ಮಿಶ್ರಣದ ಒಂದು ಉತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನ ಎಂದಿರುವರು. 'ಈ ಶೈಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಭೇದವಾದ' ಆದಿಲಶಾಹಿ ಶೈಲಿಯ

ದೆಂದು ತರ್ಕಿಸಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿಯು ವಿಜಯನಗರ ಶೈಲಿಯು ಈ ಶೈಲಿಯು ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯ ಹಂತದ ಕಾಲದ್ದೆಂದು ಮೇಲೆ ಗುರುತಿಸಿದ ಕೆಲವು ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣ ಗಳಿಂದ ಹೇಳಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಭಾವಿಯು ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದ್ದೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿರುವ ಡಾ. ಸುಂದರ ಅವರು ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ವಿರೋಧವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತ 'ಶಹಬರ್ಪೂರ ಬಸವಣ್ಣನ ಗುಡಿಯು ಮುಂದಿನ ಶಾಸನ ಇದರ ನಿರ್ಮಾಣದ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೭೬ ಎಂದು, ಸೋಪಾನದ ಭಾವಿ ಇರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಅಂಕದಬಣದ ಪಡುವದಿಕ್ಕು' ಎಂದು ಸರಿಯಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆ. ಅಂಕದಬಣದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಇದೊಂದೆ ಸೋಪಾನದ ಭಾವಿಯಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಭಾವಿಯ ಸ್ಥಳೀಯ ಹೆಸರಾದ ಪಂಚಮಲಕಪ್ಪನ ಭಾವಿ ಎಂಬುದು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುವುದೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಂಡೆಬಾಲದ ಹನುಮಪ್ಪ ನಾಯಕನಿಗೆ ಐದು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದು ಇಬ್ಬರಿಗೆ ಹಿರೇಮಲ್ಲಪ್ಪ, ಚಿಕ್ಕ ಮಲ್ಲಪ್ಪರೆಂದು ಹೆಸರಿತ್ತು ಈ ಭಾವಿಗೆ ಪ್ರಚಲಿತ ಹೆಸರು ಈ ಐದು ಜನ ಸಹೋದರರ ಹೆಸರನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ಯೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಬಹುಶಃ ಹಿರೇ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕಮಲ್ಲಪ್ಪನಾಯಕರು ಈ ಭಾವಿಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾಗಿ ಉಳಿದ ೩ ಜನ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು ಈ ಕಾರ್ಯದೊಡನೆ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಭಾವಿಗೆ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ 'ಪಂಚಮಲಕಪ್ಪನ ಭಾವಿ' ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿರ ಬಹುದು. ಇದು ನಿಜವಾದಲ್ಲಿ ಹಂಡೆ ಮನೆತನದ ಹೊಸ ಬೆಳಕು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಶಾಸನವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕೂಲಂಕುಷ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪಂಚಸೋದರರು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಈ ಭಾವಿಗೂ ದುರ್ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ದೇವರಸಿಗೂ ಸಂಬಂಧವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಶೋಧಿಸಬೇಕಾ ಗಿದೆ.